

Educació intercultural: una utopia?

Joan M. Girona*

A tall d'introducció

Sembla que a Catalunya estem avançant molt en la formació de la consciència de pertinença a la nostra societat catalana i, al mateix temps, estem adonant-nos de l'existència de persones i d'alumnes que pertanyen a d'altres cultures. Ja fa segles que tenim entre nosaltres els gitans, una cultura minoritària que ha mantingut al llarg dels anys els seus trets característics. En els darrers temps estan arribant molts immigrants que procedeixen,

sobretot, del Magreb i del Centre d'Àfrica, sense oblidar-nos de Sud-Amèrica i d'alguns països de l'Àsia (Pakistan, Xina, Filipines...). En poques paraules, la nostra societat ja és multicultural. Quina resposta podem donar a una situació que anirà creixent en un futur pròxim? Podem avançar vers una educació intercultural?

Abans d'intentar respondre a aquestes preguntes cal tenir en compte alguns aspectes que hi ha al voltant. Aquestes cultures presents a Catalunya són minoritàries. La major part d'aquests immigrants -els que provenen de països del Tercer Món representen el 65% del total- han vingut per motius econòmics: la situació al seu propi país era precària, intenten millorar el seu nivell de vida venint a Catalunya, venint a Europa. Actualment Catalunya ja ha esdevingut lloc d'estada definitiva per un bon nombre d'emigrants africans - Magreb i Àfrica Central. Les dificultats que troben per instal·lar-se al seu nou país són nombroses. És per això que moltes vegades aquests grups minoritaris queden immersos en el món de la marginació. S'estableix així una relació de desigualtat amb els autòctons: són menys i estan en condicions de greus mancances (habitatge, treball, alimentació, higiene...).

Aquestes famílies viuen una situació inestable: treball, legalització, higiene, habitatge... I sobretot, pateixen el rebuig, el racisme de l'entorn. Tractats així,

*Joan M. Girona Alaiza és professor d'EGB, llicenciat en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona. A partir de 1974 exerceix com a mestre als barris del Camp de la Bota de Barcelona (CP Manuel de Falla) i de La Mina de Sant Adrià del Besòs (CP Jara). El 1983 és director del centre i coordinador de les Escoles d'Acció Especial de la província de Barcelona, escoles situades en barris amb condicions socio-econòmiques precàries. El 1987 dirigeix el Programa d'Educació Compensatòria del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Ponent i coordinador de cursos de formació adreçats a mestres i professors sobre educació compensatòria i educació intercultural. És mestre de Primària al CP Pit-roig de Barcelona des de 1993.

Adreça professional: Escola Pit-roig. Passatge Alt del Turó, 13. 08024 Barcelona.

a aquestes persones se'ls farà molt difícil integrar-se.

Malgrat que el terme *integració* sigui tècnicament poc precís i poc operacional, aquí volem donar-li un sentit que eviti confondre'l amb el terme *assimilació*. Utilitzant una de les accepcions de la Gran Enciclopèdia Catalana, integració suposa la participació dels individus en la societat de què formen part. O sigui, que tothom tingui les mateixes oportunitats d'accedir als recursos existents.

Els comportaments racistes de la majoria de la població d'arribada els impulsa a tancar-se en ells mateixos i a una necessitat de defensar la seva identitat amenaçada, a augmentar els senyals de distinció. Molts musulmans practiquen més la seva religió aquí que al seu país d'origen. Es podrien evitar actituds fonamentalistes amb una altra dinàmica de relació. Si aquells que les practiquen se sentissin acollits dins de la societat catalana i hi poguessin participar com la majoria de la població, i si poguessin accedir amb igualtat de condicions a l'habitatge, al treball, a la sanitat, a l'ensenyament, als altres serveis socials, podríem parlar de relacions positives entre els autòctons i els nousvinguts, podríem parlar d'interculturalitat.

Els fills d'aquestes famílies viuen en la seva faceta d'alumnes totes les repercussions de la situació inestable dels seus pares. La seva situació social és

greu i té una gran incidència en els rendiments acadèmics. Cal tenir en compte que, segons dades de la UNESCO, la influència educativa de l'escola, dels centres escolars, és només d'un 20%. El 30% correspon a l'entorn i el 50% a la família.

Des d'un punt de vista educatiu hauríem de deixar de pensar la seva educació com un *dèficit*. Més aviat els hem de veure com *diferents*. Si acceptem les diferències culturals, si acceptem el multiculturalisme de la nostra societat i de les nostres escoles, podrem avançar vers una educació intercultural. Podrem elaborar propostes educatives que tendeixin a una societat intercultural. Les diferències culturals són només un aspecte de la diversitat present a l'escola. Potser són les més evidents, però qualsevol proposta educativa que vulgui donar-hi una resposta ha de contemplar tota la diversitat. Moltes vegades són més grans les diferències entre alumnes de la mateixa cultura.

Hauríem de ser capaços d'entendre la diversitat com una riquesa del col·lectiu. La diversitat no és una dificultat per a la relació entre les persones: hom s'enriqueix tractant persones diferents. Si tots fóssim iguals seria una pèrdua. No parlem de la necessitat de la biodiversitat a la natura?

Malgrat els que afirmen que encara estem en un procés de recuperació plena de la cultura catalana i alerten dels perills de

voler integrar noves persones tan diferents culturalment, hem de pensar que en les condicions actuals (i de futur immediat) la vitalitat de la cultura dominant dependrà de la capacitat d'establir intercanvis amb les cultures minoritàries. Les cultures no estan estancades, van canviant dia a dia. La nostra cultura ha anat variant al llarg del temps i així continuarà. No cal recordar la munió d'emigrants que han arribat a Catalunya al llarg de la història. La nostra cultura actual és fruit de tots ells, de les interaccions de tots. Els nouvinguts actuals també aportaran la seva part a aquest engranatge històric. Si la cultura dominant es tanqués, a la defensiva, els rics intercanvis no es produirien amb tranquil·litat i harmonia. Es produiria un trencament a la societat, la qual cosa seria perillosa i negativa per a tots: per als nouvinguts i per als autòctons.

El mateix pot succeir a nivell educatiu. La presència d'alumnes de cultures diferents creix. En els darrers anys ha augmentat la demanda d'escolarització per part d'infants pertanyents a minories ètniques. Els gitanos ja s'han convençut de la necessitat d'anar a l'escola i hi van cada dia més (superen els 8.000 a Primària), els estrangers augmenten cada dia que passa (uns 12.000 a Primària, set mil dels quals provenen de països pobres). Alhora es produeix entre les famílies autòctones una tendència a treure els seus fills d'aquells centres que escolaritzen

un nombre significatiu d'aquests alumnes. Les dues tendències acumulen els seus efectes i podríem trobar-nos, els propers anys, amb escoles ocupades majoritàriament per alumnes de les característiques descrites tot i que no correspongui a la composició del barri o la localitat on estan situades.

Escola i societat

Les respostes dels sistemes educatius davant les demandes de nous col·lectius recorren habitualment un circuit en quatre etapes:

1. Es reconeix el dret que tenen a l'escolarització.
2. Se'ls escolaritza a part, amb professorat especialista.
3. Se'ls integra a l'escola ordinària.
4. S'intenta una educació per a tots: una educació en la diversitat.

Aquest circuit s'ha recorregut, per exemple, amb els infants gitanos i amb els alumnes amb handicaps físics o psíquics (necessitats educatives especials).

La resposta dels sistemes educatius que hem esquematitzat en aquest circuit és un reflex de la resposta de la societat davant els «diferents» a la cultura majoritària o dominant.

El primer nivell de resposta implica una assimilació, implica que els grups o cultures minoritàries són acceptats si s'adapten als trets culturals dominants: llengua, valors, comportaments socials...

L'escolarització a part representa acceptar els trets culturals d'una minoria però oferint-los unes vies paral·leles d'escolarització. Sembla que es reconegui el dret a la pròpia identitat però se'ls segrega. Els primers intents d'escolaritzar els infants gitanos a les aules-pont responien a aquesta posició.

La integració a l'escola permet superar la segregació. Hi ha igualtat per utilitzar els mateixos recursos culturals, per anar a les mateixes aules i tenir els mateixos professors que tots els altres alumnes.

L'educació per a tots voldrà dir que es contempla la diversitat com un valor que mereix respecte i no com un dèficit que cal compensar. Va adreçada a tots els alumnes de l'escola o del centre, tant se val quina sigui la seva cultura. És una educació antiracista.

Podríem posar unes paraules-clau a cada etapa. Serien: 1, reconeixement de les diferències; 2, respecte; 3, valoració; 4, desig d'intercanvi.

Aquestes etapes no sempre es recorren cronològicament. Podem trobar-les totes o unes quantes alhora. Així ho veurem si estudiem una mica *les respostes que*

els centres educatius del nostre país estan donant a la presència d'alumnes d'altres cultures a les seves aules.

Trobarem un percentatge petit d'escoles amb un rebuig actiu als alumnes diferents. Hom creu que molesten a l'escola, que tenen uns dèficits que l'actuació del mestre no pot superar. Per tant, se n'evita la matriculació, se'ls castiga sovint, fins i tot amb expulsions temporals, se'ls avalua negativament de forma sistemàtica, se n'afavoreix la sortida de l'escola com més aviat millor. Segons l'estudi de Tomás Calvo Buezas, al nostre país hi ha un 7% de mestres i professors amb actituds de racisme actiu que, si depengués d'ells, expulsarien els gitanos i els estrangers. La majoria de la població té actituds de racisme passiu. Apartar-se del negre o del gitano al metro, no matricular els fills a les escoles on hi ha infants diferents, no voler que visquin prop nostre. No s'actua activament en contra d'ells (persecució, violència, cremar cases...) però hi ha un clar rebuig passiu.

Un percentatge més alt d'escoles accepten tots els alumnes siguin com siguin. Però se'ls atén a tots de la mateixa manera, el professor no té en compte les diferències dels alumnes de la seva aula. Explica les matèries, posa treballs, avalua, exigeix a tots igual... Per tant, qui pot seguir, segueix, qui pot aprendre, aprèn i qui no, moltes vegades es converteix en absentista.

En un tercer estadi trobem aquells centres que es prenen la diversitat seriosament i intenten atendre cada alumne amb una pedagogia personalitzada. Hom utilitza amb imaginació els recursos de la pròpia escola i aprofita els assessoraments i materials que ofereixen els serveis educatius.

El quart estadi seria aplicar una educació intercultural que assumís plenament la diversitat social i individual en el projecte educatiu de centre (PEC). Entenem per educació intercultural aquella que té en compte les diferències dels alumnes, que no pretén una igualtat teòrica, que aprofita la riquesa de les diferències interpersonals, que propicia una relació entre els alumnes de manera que s'aprofiti el bo i millor de cada un.

No volem dir que aquests nivells es donin de manera tancada a cada escola. Dins un mateix centre poden donar-se diferents nivells d'acceptació o rebuig segons el cicle o nivell, tot depèn de les actituds dels professors. Òbviament, els dos primers nivells de rebuig són pedagògicament negatius per a tots els seus alumnes. Els nens *diferents* se sentiran clarament rebutjats i la resta tindrà una visió molt parcial, tancada, de l'educació. Les actituds, valors i normes no seran els que proposa el Disseny Curricular vigent.

No podem dir que la responsabilitat d'aquests comportaments sigui exclusiva dels treballadors

de l'ensenyament. Les administracions tenen la seva part de responsabilitat. Una part qualitativament molt important. No hi ha una política concreta. El govern de la Generalitat va aprovar un pla Interdepartamental d'Atenció a la Immigració, però no s'acaba de dur a la pràctica. El Departament d'Ensenyament disminueix els recursos que reservava fins ara a aquesta problemàtica (professors, assistents socials, cursos de formació, beques...). Els ajuntaments no semblen gaire preocupats per donar els serveis que els pertoca. Cal esmerçar esforços per animar els mestres i professors. Pensem que en això rau un paper molt important a fer per part de les administracions que hi tenen competències. El professorat dels centres educatius de casa nostra necessita recursos, formació i flexibilitat. Si no hi ha una política clara orientada a facilitar la integració (recursos iguals per a tots, donar les mateixes oportunitats a tots), tindrem els problemes d'adaptació i marginació que tenen a d'altres països europeus.

L'educació intercultural

Històricament els programes d'educació intercultural que es duen a terme en alguns països europeus han nascut a partir d'actuacions de compensatòria.

A Catalunya aquests programes s'iniciaren l'any 1983 amb l'objectiu de compensar els dèficits que presentaven els alumnes gitans que s'escolaritzaven a centres ordinaris. Avui tenim en situació de marginació greu un 25% de l'alumnat gitano i una part dels nens i nenes que provenen de països pobres. L'objectiu de la Compensatòria era animar els centres educatius a avançar vers una educació intercultural que tingués en compte les diferències i no els dèficits. Una educació que valorés la riquesa de les diferents cultures presents a l'aula.

Una educació intercultural tindrà *implicacions curriculars*:

1. Les necessitats específiques dels alumnes de les minories ètniques.
2. Necessitats de generar actituds positives vers la diversitat de tots els alumnes.
3. Estratègies per combatre les actituds discriminatòries.

Cal atendre les necessitats que presenten aquells alumnes que provenen d'altres països o cultures, d'aquells que viuen en l'anomenada *cultura de la pobresa* o de la marginació. Però hem de tenir en compte les actituds de tots els alumnes. Ajudar els de casa nostra a acceptar els nous. Hem de pensar i preparar estratègies metodològiques i recursos didàctics per a tots els alumnes de l'escola. No només per a uns quants, encara que ens sembli que ho neces-

siten molt. La discriminació positiva, a la llarga, és una veritable discriminació.

És important fer notar el que s'ha anomenat *currículum ocult*. Els llibres de text que s'utilitzen a les escoles d'aquest país (i de la majoria de països europeus) no tenen en compte les cultures minoritàries dels països no occidentals, ni tan sols la cultura gitana present a Europa des de fa 500 anys. Les poques referències d'aquestes cultures que hi apareixen són referències negatives, pejoratives o estereotips. És un aspecte a valorar a l'hora de pensar l'actitud personal, moltes vegades inconscient, que ens fa actuar amb els estereotips que, al llarg dels anys, la ideologia dominant ens ha imbuït. El professor haurà d'estar atent a no deixar-se influir per aquests prejudicis i a corregir les diferències explícites i implícites dels llibres.

Actualment les escoles de Catalunya s'han de plantejar com atendre correctament els alumnes que arriben d'altres països i els gitans de casa nostra que mantenen les seves formes culturals mil·lenàries. No es tracta encara de dur a terme una educació intercultural a tots els nivells (segurament és utòpic intentar fer-ho avui, les resistències de tot ordre: professorat, famílies autòctones, administracions... ho fan molt difícil), però sí fer aquelles adaptacions curriculars que convenen per escolaritzar aquesta mainada (en-

tre d'altres, més de 8.000 gitanos, 12.000 estrangers...).

Al nostre entendre caldria:

- elaborar projectes globals (PEC i PCC -projecte curricular de centre-) que contemplin l'atenció a la diversitat social i cultural

- adaptar el currículum a les necessitats d'aprenentatge de tots els alumnes

- elaborar materials didàctics

- pensar innovacions metodològiques i organitzatives

- buscar nous criteris per avaluar

- aconseguir informació sobre cultures diferents

- promoure estratègies que afavoreixin l'assistència continuada a l'escola. Això vol dir tenir en compte els problemes de l'entorn: habitatge, treball, tràmits de legalització, llei d'estrangeria, validesa dels títols acadèmics dels no espanyols...

- afavorir la col·laboració entre l'escola i la família

- proporcionar formació adequada per als mestres i professors

El més important, però, és organitzar l'ambient del centre educatiu, que l'alumne se senti ben acollit. Per tant, se l'escolaritzarà amb els de la seva edat, sense tenir en compte el seu nivell de coneixements acadèmics. L'aula ha d'estar organi-

tzada de manera que faciliti el contacte entre tots els companys. El PEC ha de contemplar la incorporació dels alumnes novinguts com un element del tractament de la diversitat a l'aula. L'alumne ha d'associar el català com la llengua viva del centre educatiu. Els primers mesos d'assistència el tutor ha d'insistir en les normes, les actituds, els hàbits, i deixar per més endavant les nocions i els conceptes. Les normes de convivència o de disciplina han de ser flexibles per facilitar l'adaptació del nouvingut al funcionament de l'escola catalana.

Un recull de les opinions dels mestres de les escoles que intenten atendre la diversitat ens fa veure una sèrie d'*avantatges*:

- una actitud dels alumnes favorable a acceptar les diferències dels companys

- un major interès per aprendre

- el professor té un camp ampli per elaborar les programacions

- és fàcil atendre els nivells diferents que hi ha a cada aula

I també *inconvenients*:

- alguns professors diuen que el nivell general del grup baixa

- apareixen molts nivells diferents dins el grup classe

- el professor té més feina perquè ha de fer diferents adaptacions curriculars

Es constata que costa trençar amb la il·lusió del grup ho-

mogeni. Acceptar el grup heterogeni no és fàcil. Malgrat tot ens agradaria insistir que la diversitat no és una novetat dels nostres dies. Tot grup d'alumnes sempre ha estat un grup de persones diferents, encara que tots fossin del mateix poble, edat, llengua i capa social. Avui hi ha més diversitat a les aules perquè l'ensenyament s'ha generalitzat. Avui tots els infants tenen un lloc a l'escola. Fa vint-i-cinc anys, els gitanos, els alumnes amb necessitats educatives especials, els estrangers, no eren presents a les aules.

En el fons, però, només es tracta de proporcionar *una bona educació i instrucció a TOTS els alumnes*. Així de senzill i així de difícil. No es tracta, com hem vist, d'organitzar una àrea de la diversitat o d'interculturalisme. Diversitat i interculturalisme han de ser presents a totes les àrees. El problema no és com educar o instruir els alumnes que pertanyen a minories ètniques, sinó com educar tots els alumnes. Seria desitjable que la multicultural fos l'objectiu central d'una educació per al segle XXI. Ara bé, si continuaven creixent els comportaments racistes i xenòfobs a Europa, el desig es convertiria en una necessitat.

Una manera de *prevenir el racisme* pot ser l'educació en la diversitat. Un dels motius dels comportaments racistes és el desconeixement de l'altre, de la seva cultura, dels seus costums. L'escola pot posar el seu gra de

sorra per una societat de futur no racista. El tema té força importància. Si les tendències exposades a la introducció no es frenen, aviat tindrem escoles ghetto on només s'escolaritzaran alumnes amb condicions socioeconòmiques precàries. Aquesta situació seria una font de conflictes en el futur. El paper de les institucions educatives no és suficient per canviar unes tendències de tota la societat. Caldria evitar que aquestes famílies es concentrassin en uns determinats barris de les nostres ciutats: problemes d'urbanisme i de polítiques d'habitatge fan difícil evitar-ho. Caldria influir sobre l'opinió pública perquè deixés de veure l'estranger com un enemic, com un rival, com quelcom perillós.

A nivell d'ensenyament caldria elaborar uns criteris de matriculació i d'admissió d'alumnes que, sense perjudicar els alumnes gitanos i estrangers, n'evités la concentració i posterior «ghettització». Podríem aprendre del que ha passat i està passant a d'altres països europeus, ara que a casa nostra els alumnes immigrants encara són pocs (1,5% a Primària). Les perspectives de futur són més aviat pessimistes. Les polítiques europees estan eliminant les fronteres interiors d'Europa, però reforcen alhora les exteriors. Així no és estrany que la població tingui comportaments de caire racista.

L'educació intercultural ens ha de fer tocar de peus a terra.

Posem un exemple de fora les nostres fronteres per no ferir susceptibilitats. És molt interessant que les escoles franceses tinguin en compte la diversitat cultural que representen els algerians, els centrafricans, els portuguesos... però és perillós mentre s'oblidin de les cultures corsa, basca, bretona, occitana o catalana, també presents al territori de l'Estat francès. Seria perillós que preocupats per les «grans» diferències entre els estrangers i nosaltres, ens oblidéssim de les diferències entre els alumnes catalans: origen social, familiar, nivell econòmic, capacitat intel·lectual, actitud vers els aprenentatges... Seria perillós oblidar-nos -com ho estem fent- de les formes culturals rurals.

Per recolzar els aspectes d'educació intercultural podem recordar, entre d'altres, la directiva del Consell d'Europa de 25/07/77 (sobre l'escolarització dels fills de treballadors emigrants) que recomana als Estats membres que s'ensenyi la llengua del país d'acollida, que es garanteixi la formació inicial i permanent dels professors que els atenen, i que es promogui l'ensenyament de la llengua materna i de la cultura d'origen. Directiva que pot servir com a mínims per començar a treballar.

Promoure l'ensenyament de la llengua materna i de la cultura d'origen és quelcom que es troba a les beceroles. Potser caldria pensar en la possibilitat de

proporcionar l'ensenyament en la llengua d'origen: això sembla impossible ara com ara. Sí que sembla possible proporcionar classes complementàries de llengua materna a les escoles de Primària. També seria possible que a Secundària s'oferissin, dins l'oferta de llengües estrangeres, els idiomes de parla habitual dels alumnes matriculats al centre. Aquestes oportunitats no malmeten ni endarrereixen la integració a Catalunya. És més, sense conservar la pròpia identitat serà molt difícil que facin el llarg procés d'adaptació progressiva al país d'acollida -un procés que pot durar tota una vida.

Aspecte important: l'educació intercultural exigeix formació per als mestres i professors que atenguin aquests alumnes. En un primer estadi cal incidir en les actituds del professorat: obertura i flexibilitat per valorar i respectar allò que és diferent, per evitar qualsevol tendència a desqualificar o marginalitzar per motius d'ètnia, religió, costums, color de pell... Però cal passar, aviat, a un segon estadi on es contemplin les tècniques i estratègies necessàries: organització, continguts, gestió de recursos. La formació ha de fer veure que la diversitat és una riquesa i no un problema. Els mestres i professors en actiu no han rebut l'adequada formació per atendre aquest alumnat nou. Aquí també rau una responsabilitat important de les Administracions. Proporcionar formació

i informació, recursos adequats, condicions de treball honroses, animar i donar suport a les iniciatives dels que ja estan treballant en aquest camp. No se'ns escapen les dificultats de les Administracions per actuar decididament en aquesta línia. Els qui tenen responsabilitats de govern han de respondre davant dels seus electors i avui la majoria de la població no és favorable a les mesures en favor dels immigrants i dels gitanos.

Per acabar

Es difícil imaginar que la implantació de l'educació intercultural serà un èxit. Ja hem vist que avui no hi ha gaire gent interessada i/o animada a fer-ho. Els vents de les nostres societats europees bufen en direcció contrària. Es difícil pensar que una part petita d'aquestes societats, les institucions educatives, podran frenar-ho. Amb un 20% d'influència la nostra força és limitada.

Malgrat les dificultats que a nivell institucional o d'amplis sectors s'implanti una educació d'aquest tipus, és possible que col·lectius de professors, de mestres, de ciutadans, tirin endavant

actuacions decidides de caire intercultural. És bo que des de les universitats s'ajudi a aquests sectors amb estudis i investigacions que aportin els elements teòrics i teòrico-pràctics necessaris.

Malgrat que la presència d'immigrants a casa nostra sigui encara petita (un 4% de la població actual), el tema no és insignificant. La immigració creixerà. I, sobretot, si volem viure un futur de convivència i de tolerància, cal que tots els infants del nostre país s'eduquin en centres escolars on es visquin plenament les actituds (contemplades al Disseny Curricular prescriptiu) de tolerància, respecte a les diferències i antiracisme. Si no ho aconseguim, el futur que ens espera pot ser molt desagradable.

Paraules clau

Educació compensatòria -

Educació intercultural

Assimilació - Integració

Racisme

Acolliment

Diferència cultural

Abstracts

Cataluña es ya una sociedad multicultural, pues las escuelas catalanas reciben alumnos de diferentes culturas (gitanos y extranjeros). La actuación de los centros educativos ha de contemplarla dentro de la situación general de la sociedad y del país. Los problemas y conflictos que las personas de culturas diferentes a la mayoría provocan en la sociedad catalana, tienen su repercusión en las escuelas. Los maestros y profesores inician tímidamente algunas experiencias de tipo intercultural en las escuelas e institutos. Hay dificultades y resistencias por parte de las familias, de sectores del profesorado, del entorno y de las administraciones educativas que lo dificultan. El asunto es serio. Nuestra actuación (aceptación de los diferentes o actitudes racistas) influirá en el futuro de nuestras escuelas y de nuestra convivencia social. O escuelas ghetto para los diferentes con situación económica precaria (gitanos y extranjeros del tercer mundo) o educación intercultural para TODOS los alumnos (autóctonos y recién llegados).

La Catalogne est déjà une société multiculturelle; les écoles catalanes accueillent des élèves de différentes cultures (gitans et étrangers). L'action des centres éducatifs doit toutefois être envisagée dans le cadre de la situation générale de la société et du pays, car les problèmes et les conflits provoqués au sein de la société catalane par la présence de personnes ayant une culture différente de celle de la majorité ont une répercussion dans les écoles. Les maîtres et les professeurs engagent timidement quelques expériences de type interculturel dans les écoles et collèges, mais il y a des difficultés. La réticence des familles, de certains secteurs du corps enseignant, de l'environnement et des administrations éducatives ne facilite pas les choses. Or il s'agit là d'un problème sérieux. L'attitude adoptée face à ce problème, acceptation des différences ou attitude raciste, aura une influence sur le futur de nos écoles et sur le climat social. Ou écoles ghettos pour les enfants «différents», venant d'une famille ayant une situation économique précaire (gitans, étrangers du tiers-monde), ou éducation interculturelle pour TOUS les élèves (les nationaux comme les nouveaux arrivés).

Catalonia is already a multicultural society; Catalan schools admit pupils from different cultures (Gypsies and foreigners). The action of educational centres has to be seen as part of the general situation of society and the country. The problems and conflicts that people from cultures different from the majority culture cause for Catalan society have repercussions in schools. Teachers are starting to make tentative intercultural experiments in schools. There are difficulties: resistance by families, sectors of the teaching staff, society in general and the educational administration. The subject is a serious one. Our action: whether we accept people who are different or adopt racist attitudes will influence the future of our schools and our social conviviality. Either ghetto schools for people who are different and in a precarious economic situation (Gypsies and immigrants from the Third World) or intercultural education for ALL pupils (local or new arrivals).